

вані не в автоматичному режимі: наказ МВС України від 07.11.2015 № 1395 // Офіційний вісник України від 13.11.2015. 2015 р., № 88, стор. 176, стаття 2964, код акту 79337/2015.

Одержано 12.06.2017

УДК 316.4

Максим Валерійович ПАМПУРА,

кандидат юридичних наук, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків

ВИДИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ

Будь-який різновид сучасного політичного процесу визначається характером, спрямованістю та інтенсивністю політичних змін, під якими можуть розумітися перехід політичної системи з одного стану в інший; перетворення, що відбуваються в політичній структурі суспільства, політичній культурі й політичній поведінці; становлення та розвиток політичних інститутів; ускладнення форм політичної взаємодії та ін.

Більшість існуючих у сучасній науковій літературі категорій, що мають відбивати динаміку розвитку соціальних і політичних систем, належним чином не розкривають реальне різноманіття, складність і багатомірність процесів, які відбуваються у сучасній українській державно-правовій дійсності. Найбільш продуктивним для аналізу змісту та особливостей сучасних політичних процесів уявляється використання категорії «трансформаційний процес», під яким розуміється процес кардинальних змін характеру, структури і механізмів функціонування політичної системи, спрямований на досягнення якісно нового стану системи — її інституціональної сфери, а також норм, цінностей та моделей політичної поведінки. Дана категорія є нейтральною стосовно оцінки динаміки та напрямків суспільного процесу: не маючи зайвого ідеологічного навантаження, вона дозволяє більш адекватно проаналізувати основні чинники, що впливають на характер перебігу і розвитку політичних процесів, з огляду на їх варіативність і можливість непослідовності, виявити основні тенденції змін у політичній системі, визначивши, зокрема, можливі напрямки змін у взаєминах держави і громадянського суспільства, а також особливості розвитку правосвідомості та правової культури населення. Уявляється, що саме дана категорія має використовуватися сьогодні як ключове поняття у дослідженні сучасних суспільств стосовно більшості основних аспектів соціального та політичного розвитку — від глобальної трансформації світового співтовариства до трансформації політичних еліт або культури.

Основним змістом трансформаційного процесу є якісна й комплексна зміна структури і функціонування політичної системи суспільства, динаміка й результативність якого залежить від здатності політичних інститутів і ос-

новних політичних акторів реагувати на внутрішні та зовнішні виклики. При цьому політична трансформація має розглядатися як стадіальний процес, що складається з таких основних послідовних стадій: стадії формування передумов трансформації системи відповідно до нових вимог суспільно-політичного життя, деформації існуючої системи; стадії безпосередніх змін, комплексних інституційних і функціональних перетворень структури політичної системи та стадії закріплення нових інститутів, процедур, цінностей і моделей поведінки у політичній та правовій культурі суспільства. Виділення основних стадій трансформаційного процесу дає можливість більш точно підійти до аналізу змін, що відбуваються у політичних системах, встановити та проаналізувати основні механізми сучасних трансформаційних процесів.

Останні десятиліття у світі спостерігається безперервний процес соціально-економічних, політико-правових та культурних змін. По-перше, внаслідок інформаційно-телекомунікаційної революції у промислово розвиненій зоні світу постіндустріальне суспільство поступово трансформується на суспільство інформаційне. По-друге, відбувається зміна соціально-політичної парадигми, яка співпала з інформаційною революцією (та, у свою чергу, частково викликана нею). По-третє, замість європоцентристського світу, у якому домінуючі позиції займали основоположні параметри західної раціоналістичної цивілізації, виникає нова всепланетарна цивілізація на основах органічного поєднання принципів диверсифікації та плюралізму центрів, народів, культур, релігій та ін. По-четверте, з розпадом СРСР та соціалістичного блоку скінчилася ера двополюсного світопорядку, заснованого на протистоянні та інфраструктурі холодної війни, розпочалися широкомасштабні, якісні зміни у геополітичній структурі світу.

Характер та спрямованість політичних трансформацій, що призводять до якісних змін у структурі та механізмах функціонування сучасних політичних систем, залежать від комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників, які супроводжують дані процеси та визначають особливості їх змісту та специфіку перебігу. Велике різноманіття політичних трансформацій, що відбулися у світі за минуле століття, спричинило появу цілої низки наукових трактувань характеру та сутності трансформаційних процесів, зокрема, – в межах концепцій модернізації, вестернізації, гуманізації, демократизації, інтернаціоналізації, регіоналізації, універсалізації, локалізації, глобалізації та ін. До основних різновидів трансформаційних процесів сучасної державно-правової дійсності слід віднести процеси модернізації, демократизації та глобалізації.

Модернізація як трансформаційний процес у найзагальнішому вигляді передбачає рух суспільства до найбільш ефективної моделі стійкого розвитку. Зміст політичної модернізації становлять якісні перетворення політичної системи, пов'язані з відповідними трансформаціями в економічній, соціальній і культурній сферах суспільства. При цьому необхідно зазначити, що політична модернізація не є рухом до певного заданого зразка, вона яв-

ляє собою складний процес – трансформацію, що може мати альтернативні напрямки свого розвитку.

Демократизація як різновид трансформаційного процесу являє собою процес кардинальної зміни суспільно-політичного устрою, перехід від різних форм недемократичного політичного режиму до демократії. Сучасні теорії політичної транзитології концентрують увагу переважно на суспільних трансформаціях, що відбуваються в пострадянських (постсоціалістичних) країнах, розглядаючи їх як певні якісні зміни інституціональних та соціокультурних механізмів функціонування політичних систем. Аналіз сучасних процесів демократизації як міждержавних переходів сьогодні базується на уявленнях про багатофакторну природу, нелінійність розвитку, варіативність результатів демократичних транзитів. Специфіка, динаміка і результативність політико-трансформаційного процесу демократизації у великій мірі визначаються співвідношенням, характером взаємозв'язку та інтенсивністю впливу цілої низки інституціональних та соціокультурних чинників. Слід також підкреслити, що в сучасному світі процеси демократизації як різновид трансформаційних процесів державно-правової дійсності набувають глобального характеру.

Поряд з модернізацією і демократизацією, невід'ємною частиною світового трансформаційного процесу на сьогоднішній день є глобалізація, зміст якої складають кардинальні зміни в політиці, праві, економіці та культурі держав сучасного світу, тобто такі істотні, якісні перетворення сучасної державно-правової дійсності, що змінюють саму сутність світової соціально-політичної та економічної системи. Уявляється, що даний процес слід розглядати саме як особливий вид трансформації, що не може бути зведений до процесів інтеграції, інтернаціоналізації та ін., тим більше, що нинішня фаза глобалізації має цілу низку особливостей (пов'язаних, зокрема, із розвитком інформаційних та фінансових потоків), які завдають суттєвий вплив на процеси політичної, економічної і культурної інтеграції та фрагментації сучасного суспільного життя.

Таким чином, до основних різновидів трансформаційних процесів сучасної державно-правової дійсності слід віднести такі процеси, як модернізація, демократизація та глобалізація. Світовий досвід суспільно-політичних трансформацій свідчить про те, що ці політичні процеси, до яких прикута увага сучасних іноземних і вітчизняних дослідників, тісно пов'язані між собою, але, при цьому, відрізняються друг один від одного за своїми джерелами, динамікою, ступенем керованості, а також масштабами інституціональних і соціокультурних змін.

Одержано 12.06.2017